

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Мелітополь, 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Мелітополь
2020**

Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти.
Випуск 24 / Збірник науково-методичних праць/ Таврійський державний
агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного– Мелітополь, 2020.
– 581 с.

У збірнику наведено матеріали з навчально-методичної і виховної роботи науково-педагогічних працівників університету за підсумками науково-практичної конференції 2019-2020 навчального року.

Редакційна колегія:

Кюрчев В.М., д.т.н., професор, ректор ТДАТУ (головний редактор); Ломейко О.П., к.т.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ТДАТУ (заступник головного редактора); Надикто В.Т., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Кюрчев С.В., к.т.н., професор, декан механіко-технологічного факультету; Назаренко І.П., д.т.н., професор, декан факультету енергетики та комп'ютерних технологій, Карман С.В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та бізнесу; Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент, декан факультету агротехнологій та екології, Болтянська Н.І., к.т.н., доцент кафедри ТСС АПК

Статті опубліковані мовою оригіналу

Адреса редакції: 72312, ТДАТУ пр-т Б. Хмельницького, 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.

e-mail: nmc@tsatu.edu.ua

Науково-методичний центр університету

УДК [101+004]:378.14

**Тараненко Г.Г., к.пед.н., доц., Ісакова О.І., к.філос.н., доц.,
Єременко Л.В., к.психол.н., доц., Шлєіна Л.І., ст.викл.**
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В АГРОТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Здійснено теоретико-методологічний аналіз особливостей імплементації новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в агротехнологічному ЗВО. Розглянуто можливості ефективного застосування нових методів та технологій навчання. Проведено огляд закордонного досвіду і визначено пропозиції щодо їх адаптації в освітній практиці на прикладі моделі «перевернутого навчання», методу кейсів та проектного навчання, що уможливають оптимальне поєднання мультимедійних ресурсів та цифрових технологій у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін агротехнологічного закладу вищої освіти.*

***Ключові слова:** новітні технології навчання, модель «перевернутого навчання», метод кейсів, проектне навчання.*

Постановка проблеми. У сучасній освітній практиці закладів вищої освіти (ЗВО) активно розвиваються та впроваджуються інноваційні моделі й технології навчання. «Зважаючи на те, що інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства, сучасний культурно-освітній простір потребує нової освітньої парадигми, побудованої на засадах збереження і розвитку творчої потенції та стабільно активної життєдіяльності особистості у змінних соціальних умовах та її спрямованість на самовизначення, готовність до сприйняття і розв'язання нових завдань. Саме інноваційна діяльність віддзеркалює основні зміни у тенденціях та закономірностях сучасного культурно-освітнього простору» [2, с.163-164]. У той же час «інноваційна діяльність, як один із найбільш ефективних засобів соціально-економічного розвитку, потребує сучасної особистості «яка вирішує все», світорозуміння і розумова діяльність якої базується на новому стандарті мислення» [2, с.170]. У зв'язку із цим проблема готовності до використання інновацій викладачами і сприйняття їх здобувачами вищої освіти є вкрай актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розробки та втілення інновацій в освітній процес ЗВО є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема, В. Андрєєва, І. Дичківської, К. Коліна, І. Підласого, В. Симоненка, В. Сластьоніна, В. Шапкіна та інших.

Особливості впровадження інноваційних підходів у ЗВО аналізуються В. Андрущенком, І. Дичківською, В. Кременем, А. Кузьмінським, В. Луговим, В. Морозовою, П. Саухом, Т. Туркотом, Д. Чернілевським.

Так зокрема, В. Андрущенком наголошено на тому, що співвідношення необхідних інновацій та традиційної складової освітнього простору потребує докорінної зміни усєї освітньої галузі [1], І. Дичківська вважає, що інноваційне навчання має ґрунтуватися на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, високих соціально-адаптаційних можливостях особистості [3]; на думку В. Кременя, В. Ільїна та С. Пролеєва, потреба в інновація є затребуваною на концептуальному, історичному та методологічному вимірах, а інноваційний розвиток освіти є обов'язковим у контексті творчого зростання особистості [11]; В. Луговим чітко узгоджується понятійно-термінологічний апарат щодо інноваційних видів навчальної діяльності в контексті компетентнісного підходу [7]; П. Саухом аналізуються проблеми впровадження інновацій та інформаційних технологій як системи педагогічних та навчальних методів, прийомів і способів [4]; Т. Туркотом, Д. Чернілевським, І. Гамрецьким та О. Зарічанським розглядаються можливості поєднання традиційних та інноваційних методів навчання в контексті загальних засад педагогіки вищої школи [10; 12].

Поряд із цим варто зазначити, що недостатньо вивченими залишаються особливості імплементації новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в агротехнологічному ЗВО та можливості їх ефективного застосування.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є здійснення теоретико-методологічного аналізу особливостей імплементації новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в агротехнологічному ЗВО та можливостей ефективного застосування нових методів та технологій навчання, провести огляд закордонного досвіду і визначити пропозиції щодо їх адаптації в освітній практиці.

Виклад основного матеріалу досліджень. До сучасних проривів у технології і методах викладання сьогодні відносять змішане навчання (blended learning), зокрема використання моделі «перевернутого навчання» (flipped learning), яка отримала назву завдяки тому, що є не тільки однією з моделей процесу навчання, а й моделлю системи побудови нелінійного освітнього простору, який активно використовує передові цифрові технології [9].

Модель «перевернутого навчання» відповідає класу моделей змішаного навчання, яке включає в себе як інноваційні нові методи навчання, так і традиційні [6]. В системі змішаного навчання здобувач вищої освіти здійснює не лише підготовку до заняття, безпосередньо застосовуючи цифрові освітні технології, а й закріплює отримані знання в аудиторії. У зв'язку з цим змінюється і роль викладача, яка тепер зводиться не лише до викладу матеріалу, а й до активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти і концентрації їх уваги на основних тезах теми. При цьому викладач, виконуючи функції організації, підтримки, координації, мотивації і забезпечення зворот-

ного зв'язку в освітньому процесі, набуває нової ролі консультанта і співучасника навчального процесу [5].

Концепція моделі «перевернутого навчання» полягає у тому, щоб змінити і поліпшити засвоєння матеріалу за допомогою активного використання відеолекцій, підвищуючи тим самим рівень інтерактивності заняття і самоосвіти здобувача [5]. Особливо ефективною є реалізація цього методу в умовах дистанційного навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін. Так, зокрема, здобувачам вищої освіти, що вивчають філософію, психологію, соціологію, логіку та педагогіку, пропонується створити індивідуальні міні-відеолекції з самостійно обраної тематики, які потім оцінюються викладачами та іншими здобувачами. За рахунок вищевказаних перетворень аудиторні заняття виходять на новий рівень, адже набувають статусу місця для відкритого обговорення проблем, висування концепцій та їх спільного опрацювання [14]. На думку фахівців [16], для здійснення моделі «перевернутого навчання» важливим є засвоєння певного циклу: освоєння навчальних відеороликів – налагодження колаборації (співпраці) в аудиторії – зворотний зв'язок аудиторії й оцінка поточного стану.

Роль здобувача в цій моделі набуває іншого значення та виявляється у тому, що він стає активним учасником освітнього процесу. В даному контексті, на думку вчених (Дж. Дьюї, Ж. Піаже), завдяки визначенню активної позиції особистості та зміні уявлення про знання (знання як продукт змінюється на знання як процес), дану модель можна вважати конструктивістською, а, отже, такою, що відповідає вимогам проблемно-орієнтованого навчання, що формує в важливу особистісну метакомпетенцію – вміння вчитися самостійно. Застосування вказаної моделі поряд із перевагами, зокрема, збільшення активності здобувачів під час навчання, а також поліпшення якості відносин викладач-здобувач, має і певні недоліки [19]. По-перше, це низька готовність здобувачів вищої освіти до перегляду підготовлених для них матеріалів; по-друге, невисока задоволеність якістю навчання; по-третє, низька підготовка викладачів (неякісна підготовка лекцій і презентацій до них).

Безперечно, реалізація нової моделі навчання потребує перетворення лекцій викладачів, в яких важливо викласти логіку наукового дослідження, підходи до вирішення завдань і методи отримання значущих результатів. Поряд із цим необхідно провести навчання здобувачів вищої освіти щодо технологій самостійної роботи з різними науковими матеріалами.

Ще однією важливою освітньою інновацією можна назвати *метод кейсів* – вирішення ситуації, вибірки даних або події, в яких представлені невіршені і провокаційні проблеми або питання [13]. Кейсметод заснований на обговоренні способу навчання, за якого здобувачі набувають навичок критичного мислення, спілкування і групової динаміки. Цей тип проблемного навчання часто використовується в професійних школах медицини, права і бізнесу, зокрема в таких напрямках, як інженерія, хімія, освіта та журналістика. Здобувачі вищої освіти можуть працювати над реальною ситуацією під час заняття самостійно або в невеликих групах [15].

Так, зокрема, здобувачам вищої освіти, що вивчають філософію, психологію, соціологію, логіку та педагогіку, пропонується обговорення в аудиторії суперечливих питань окремих тем курсів із демонстрацією переконливих доказів та презентацією результатів особисто проведених соціологічних опитувань, обмін думками та відстоювання особистої позиції.

Позитивними сторонами кейс-методу можна назвати, по-перше, його ефективність (використовує активне навчання, сприяє розкриттю креативності та потенціалу здобувача, де викладач виступає у якості посередника); по-друге, створення здатності до критичного мислення (використовує навички опитування, обговорення та дебати); по-третє, формування управлінських навичок (здобувачі повинні розробити основу для прийняття рішень); по-четверте, моделювання середовища навчання (пропонує обмін ідеями між людьми і забезпечує довіру і повагу; по-п'яте, моделювання процесу індуктивного навчання з досвіду (корисний для продовження навчання впродовж життя); по-шосте, створення імітації реальної життєвої ситуації (рішення іноді ґрунтуються не на абсолютних значеннях правильного і неправильного, а на відносних значеннях і невизначеності). Окрім того для розробки ситуаційної задачі метод кейсів використовує такі документи, як новинні статті, аналітичні звіти, етнографічні набори даних тощо.

Досить цікавим інноваційним методом навчання є **проектне навчання (PBL)**, в основі якого лежить глибоке вивчення складних питань, зокрема навчання на практиці. Досить часто PBL фокусується на передачі конкретних компетенцій, спонукаючи здобувачів до активної пізнавальної діяльності, критичного мислення і встановлення зв'язку між навчанням і реальністю.

Проект є одним із методів навчання, за допомогою якого здобувачі можуть розвинути незалежність і відповідальність; практикувати соціальні та демократичні типи поведінки. Окрім цього проекти пропонують ідеальну можливість для вирішення питань наступності та поширення освітніх інновацій. Існує декілька основних підходів до реалізації проекту. Відповідно до першого, здобувачі здійснюють два кроки, зокрема, систематично навчаються, отримуючи навички і знання, які творчо і незалежно застосовуються в проєктах. Відповідно до другого підходу, інструкція викладача не передуює проєкту, а інтегрована в нього. Здобувачі обговорюють усі необхідні проблеми та вивчають методи і концепції. Відповідно до третього, вони вибирають проєкт самостійно. Здобувачам надається час для роздумів на всіх етапах проєкту і можливість оцінити свій прогрес. Досить часто використовується серія невеликих проєктів, щоб допомогти здобувачам вищої освіти розвинути компетентність щодо вирішення практичних завдань.

Перевагами PBL можна звати активне залучення здобувачів та заохочення їх творчого потенціалу, надання здобувачам, які не досягли високих академічних результатів, можливості стати керівниками команд. такий зсув у типовій динаміці колективу важливий для здобувачів, які потрапили в встановлені соціальні ролі, щоб змінити позицію і спробувати себе в іншому.

PBL є ефективним методом навчання, адже активно поліпшує запам'ятовування масивного навчального матеріалу та ставлення викладачів і здобувачів до навчання завдяки більш активній взаємодії з предметним матеріалом. Незважаючи на низку переваг, виокремлюють низку викликів на шляху втілення PBL, зокрема, для того щоб PBL ставав неформальним або менш суворим, його реалізація має включати докладні керівні принципи і показники ефективності. Викладачам необхідно розробити плани проєктів, що окреслюють ключові області змісту; вони також повинні створювати структуровані графіки, що володіють гнучкістю. Викладачі потребують певних умов і методології, що будуть використовуватися для оцінки поточних цілей, а також кінцевих результатів [18].

Окрім цього широкий спектр і різноманітність варіантів PBL може бути складними для багатьох викладачів, адже проєкти відрізняються за змістом і рівнем навичок, структурою, тривалістю, темами та залученням викладача. У деяких ЗВО навчання на основі методу проєктів є основою усієї навчальної програми, у той час як в інших викладачі можуть обрати для реалізації усього декілька практичних проєктів на рік або взагалі жодного. Іншою поширеною проблемою, з якою стикаються викладачі, які використовують PBL, є соціальна бездіяльність, оскільки викладачі часто оцінюють лише готовий продукт та можуть не побачити соціальну динаміку групи. З метою уникнення вказаної перешкоди, необхідно активно контролювати розподіл роботи між членами команди. Так, зокрема, Е. Шоу рекомендує використовувати організаційну стратегію, відому як «експертні групи», в якій кожен член команди призначається або обирається на роль експерта і відповідає за дослідження конкретної теми.

Так, наприклад, проєкт PBL з питань сучасних молодіжних проблем (тема «Соціологія особистості, сім'ї та молоді» у курсі «Соціологія») розподіляється між трьома групами експертів: *варіант №1* – 1) дослідження погіршення стану здоров'я молоді та зростання рівня смертності молоді; 2) дослідження швидкого поширення вживання наркотичних речовин та віл-інфікованих хворих; 3) дослідження зростання злочинності та поширення спроб самогубства; *варіант №2* – 1) дослідження особливостей політичного самовизначення молоді; 2) дослідження особливостей професійного самовизначення молоді; 3) дослідження економічного самовизначення молоді.

У процесі залучення кожного здобувача до відповідальності за дослідження конкретної теми, викладачі мають змогу втручатися на ранньому етапі до тих, хто не здійснює свого внеску до загальної справи. Проєктна навчальна діяльність завжди повинна завершуватися кінцевим продуктом – у здобувачів має бути мотивація, щоб завершити свою роботу і відповісти на основні питання. Їх аудиторією є однокурсники, запрошені експерти або члени сім'ї. Саме вона дає можливість командам представити свою роботу, змалювати виклики, з якими вони зіштовхнулися, пояснити рішення, які вони прийняли, і відповісти на поставлені питання. Такий досвід дає здобувачам нові приклади застосування їх роботи в реальних умовах і готує до вимог су-

часного робочого місця [8]. У той же час важливо, щоб остаточний результат посунув основні навички та знання, які формуються і засвоюються протягом усього процесу роботи над проектом на задній план. Якщо не оцінюватиметься успішність здобувачів протягом семестру, останні будуть більше перейматися створенням кінцевого продукту або моделі, ніж розумінням концепцій, що містяться в їх основі.

Висновки. Таким чином, актуальний на сьогодні запит сфери освіти – формування метапредметних компетенцій, а саме, вміння працювати в команді, лідерські якості, високі комунікативні навички, може бути реалізовано в межах інноваційного навчання на всіх рівнях освіти. Цілісний погляд на імплементацію новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в сучасній соціально-культурній реальності доводить, що вона є особистісно-орієнтованою освітньою технологією. Реалізація розглянутих інновацій, зокрема моделі «перевернутого навчання», методу кейсів та проектного навчання (PBL) уможливує оптимальне поєднання мультимедійних ресурсів та цифрових технологій, що сприяє практичному закріпленню знань, вдосконалення набутих компетенцій, активізації науково-дослідної та творчої діяльності здобувачів вищої освіти. Великі можливості для вищезазначеного мають суспільно-гуманітарні дисципліни, в межах яких активно використовуються розглянуті інноваційні технології навчання.

Список використаних джерел.

1. Андрущенко В. Європейський педагогічний досвід та національний досвід: гармонізація пріоритетів. *Вища освіта України*. 2014. № 3. С. 5–11.
2. Гончарова О.А., Тараненко Г.Г. Інноваційна діяльність особистості як важлива умова гармонізації культурно-освітнього простору: філософсько-освітній аспект. *Філософські обрії*. 2016. Вип. 35. С. 162-173.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352с.
4. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
5. Кондратьева И. В., Кулакова Е. Н. «Перевернутое обучение» в медицинском образовании. *Медицинское образование и профессиональное развитие*. 2015. № 2. С. 39–46.
6. Кудряшова А. В. Модель интеграции метода смешанного обучения в систему языковой подготовки студентов технического вуза. *Вестн. Томского гос. пед. ун-та*. 2015. № 4 (157). С. 75–80.
7. Луговий В. І. Управління якістю викладання у вищій школі: теоретико-методологічний і практичний аспекти. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі : монографія / [авт. кол.: В. Луговий, М. Левшин, О. Бондаренко та ін. ; за ред. В. П. Андрущенка, В. І. Лугового]. К. : Педагогічна думка, 2011. С. 5–34.
8. Осипова О. П. Процесс создания и внедрения электронных образовательных ресурсов. *Народное образование*. 2015. № 4. С. 127–133.

9. Титова С. В., Талмо Т. Создание модели интерактивной лекции с помощью мобильной системы опроса SRS. *Вестн. Московского ун-та. Сер. 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2015. № 3. С. 49–63.

10. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Кондор, 2011. 628 с.;

11. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / [ред. кол. : В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролєєв] ; за ред. В. Г. Кременя. К. : Педагогічна думка, 2008. 470 с.

12. Чернілевський Д. В., Гамрецький І. С., Зарічанський О. А. Педагогіка вищої школи : підручник. Вінниця : АМСКП : Глобус-Прес, 2010. 408 с.

13. Boehrer J., Linsky M. Teaching with cases: learning to question. *New directions for Teaching and Learning*. 1990. No. 42. P. 41–57.

14. Boguslavskii M. V., Neborskii Y. V. Development of the university education in the context of globalization. *2016 International Conference "Education Environment for the Information Age" (EEIA-2016)*. Moscow, Russia, June 6–7, 2016 / S. V. Ivanova, E. V. Nikulchev (Eds.). SHS Web of Conferences. 2016. Vol. 29.

15. Bruner R. Socrates' Muse: Reflections on Effective Case Discussion Leadership. McGrawHill/Irwin, 4th ed, 2002. 356.

16. Flipped learning in TESOL: Definitions, approaches, and implementation / C. BauerRamazani, J. M. Graney, H. W. Marshall, C. Sabieh. *TESOL Journal*. 2016. Vol. 7(2). P. 429–437.

17. Kilpatrick W. H. The project method. *Teachers college record*. 1918. Vol. XIX, No. 4. P. 319–335.

18. Knoll M. "I Had Made a Mistake": William H. Kilpatrick and the Project Method. *Teachers College Record*. 2012. Vol. 114, Iss. 2. P. 1–45.

19. Mitchell A., Rosenstiel T. About the Study. May 9. 2011. URL: <https://www.journalism.org/2011/05/09/about-study-1/>

Taranenko G.G., Isakova O.I., Yeremenko L.V., Shlieina L.I. The implementation of the latest learning technologies into the social sciences and humanities teaching process at the higher education agro-technological institution

Abstract. Theoretical and methodological analysis of the implementation peculiarities of the latest learning technologies into the social sciences and humanities teaching process at the higher education agro-technological institution is carried out. The effective application possibilities of new teaching methods and technologies are considered. The review of foreign experience is conducted and proposals for its adaptation to the educational practice on the example of the model of "inverted learning", the method of cases and project method are provided, which make possible the optimal combination of multimedia resources and digital technologies in the social sciences and humanities teaching process at the higher education agro-technological institution.

Keywords: newest learning technologies, model of "inverted learning", case study method, project method.